

Piotr Orłowski

mgr, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Znaczenie sił specjalnych jako narzędzia stabilizacji na obszarach pokonfliktowych

Wprowadzenie

Zadania stojące przed siłami zbrojnymi stacjonującymi na obszarach pokonfliktowych zależą od wielu czynników. Aby odpowiedzieć na pytanie, jakie zadania trzeba powierzyć specyficznemu narzędziu, jakim są siły specjalne (*Special Operations Forces*, SOF), w pierwszej kolejności należy zdefiniować samo pojęcie zakończenia konfliktu. Autor za koniec konfliktu uznaje zakończenie działań zbrojnych pomiędzy walczącymi stronami. Przyjęcie tego założenia pozwoli na przeprowadzenie analizy, której głównym celem jest określenie znaczenia SOF jako narzędzia stabilizacji na obszarach pokonfliktowych. Należy uwzględnić szerszy kontekst, jakim jest pozostawanie przez siły specjalne elementem komponentu wojskowego w ramach misji pokojowych lub stabilizacyjnych. W literaturze przedmiotu szeroko podnosi się problemy wykorzystywania sił zbrojnych i zakresu ich zadań podczas tego typu operacji, obejmujących działania militarne i niemilitarne. Tym samym wojsko w czasie operacji stabilizacyjnych wypełnia szereg zadań, które odbiegają od jego zasadniczego przeznaczenia, np. zadania policyjne, niezbędne na wielu obszarach pokonfliktowych. SOF pojawiają się na teatrze działań dużo wcześniej, przed wystąpieniem widocznych symptomów konfliktu, i opuszczają go zazwyczaj jako ostatnie. Warto zastanowić się, jakie zadania istotne dla powodzenia operacji wojskowej stawia się siłom specjalnym, które zwykle stanowią niewielką część wysłanych sił, ale efekty ich działań w literaturze przedmiotu opisywane są jako strategiczne w wymiarze politycznym i wojskowym. Autor uczyni to na bazie dostępnej literatury i źródeł oraz obserwacji własnej, w tym uczestniczącej.

Siły specjalne na obszarach pokonfliktowych

Konflikt symetryczny

Podstawowym czynnikiem określającym miejsce wojska w operacji międzynarodowej jest charakter konfliktu, z jakim przyszło się mierzyć na danym obszarze. Klasycznie rozumiany i definiowany konflikt, który charakteryzować można jako symetryczny, gdzie przeciwnik jest jasno określony, wymaga realizowania przez wojsko określonych zadań również po zakończeniu działań zbrojnych – które nie wyklucza przecież obecności sił zbrojnych przeciwnika na danym terenie, grup dywersantów, elementów wywiadu i kontrwywiadu przeciwnika, większej bądź mniejszej migracji uchodźców czy osób powracających na obszary opuszczone przed i w trakcie walk zbrojnych. Wymienione przypadki muszą wpływać na zadania sił na danym obszarze. Warto tu nadmienić, że siły zbrojne działające jako siły stabilizacyjne mają często charakter międzynarodowy i funkcjonują w ramach ściśle określonych ram prawnych. Przed siłami zbrojnymi stoi w tym przypadku szerokie spektrum zadań, poczynając od ochrony baz wojskowych (*Force Protection*), instalacji militarnych, infrastruktury krytycznej i konwojów wojskowych, po ochronę konwojów cywilnych z pomocą humanitarną kierowaną na obszar po konflikcie. Innym specyficznym zadaniem może być ochrona dawnych bądź nowo wytyczonych granic, określanych za pomocą podpisanych porozumień czy traktatów. Na obszarze, na którym występował konflikt dający się zamknąć w definicji konfliktu symetrycznego, siły zbrojne mogą występować jako siły rozjemcze. To bardzo istotne zadanie cechuje się szczególnie wysokim poziomem ryzyka, związanym z balansowaniem na cienkiej granicy pomiędzy pokojem/rozejmem a wojną. Nakłada to na siły zbrojne szczególny obowiązek dbania o utrzymanie stabilizacji na danym obszarze. Wszystkie wymienione zadania wymagają rozwinięcia pełnej infrastruktury wojskowej, pełnej logistyki, zdolności dowodzenia i łączności. Stopień ukończenia personelu wojskowego i cywilnego oraz sprzętu w wypadku realizacji wymienianych zadań nie będzie znacząco różnił się od stopnia ukończenia¹ w przypadku realizacji działań *stricto* bojowych w trakcie trwania konfliktu na danym obszarze. Różnica będzie zarysowywać się w sytuacji misji niebojowej – w postaci ukończenia elementu koordynującego zaplecze logistyczne, tzw. National Support Element (NSE). Historia takich misji jak IFOR czy później SFOR wyraźnie pokazuje różnice wynikające z charakterów działań prowadzonych przez siły zbrojne na danym terenie przed i po zakończeniu konfliktu.

Należy zatem rozważyć, jakie mogą być zadania sił specjalnych na obszarach, gdzie zakończyły się walki zbrojne i rozpoczął się długotrwały proces zmierzający do stabilizacji w regionie. Prawidłowe postrzeganie zadań i roli sił specjalnych otwiera w tym przypadku katalog konkretnych aktywności. Wsparcie sił konwencjonalnych może polegać przede wszystkim na wsparciu informacyjnym oraz prowadzeniu rozpoznania specjalnego. Siły specjalne, posiadające unikatowe zdolności związane z gromadzeniem i analizowaniem informacji, mogą stanowić niezwykle ważny

---

¹ Pewne różnice będą występowały w kwestii sprzętu bojowego czy środków rażenia. Inaczej mogą być również zbudowane komórki CIMIC, InfoOps i PsyOps.

element wspierający procesy stabilizacyjne. Umiejętność przeniknięcia na tereny i do grup czy organizacji, które zagrażać mogą stabilności regionu lub procesów pokojowych, daje ważne narzędzie, umożliwiające przewidzenie ewentualnych zagrożeń i odpowiednio wczesne im przeciwdziałanie. Takie rozumienie i umiejscowienie SOF jest zgodne z jedną z kilku podstawowych zasad sił specjalnych, zakładającą wyprzedzanie zagrożeń. Zadania, które mogą występować na terenie po zakończeniu konfliktu wpisują się w trzy podstawowe obszary działalności sił zbrojnych: akcje bezpośrednie – *direct action* (DA), rozpoznanie specjalne – *special reconnaissance* (SR) oraz wsparcie militarne – *military assistance* (MA).

Konflikt asymetryczny

W przypadku aktywności wojskowej na obszarze, na którym trwa konflikt, który zdefiniować można jako asymetryczny, widoczna jest następująca zależność: rola sił specjalnych jest tym większa, im wyższy jest poziom aktywności działań asymetrycznych². Rozróżnienie pomiędzy konfliktem „trwającym” a jego „zakończonym” w przypadku działań asymetrycznych może być niejednoznaczne i owa granica (wyraźna w sytuacji klasycznego konfliktu symetrycznego), może ulec zatarciu. Na poziomie operacyjnego czy taktycznego zaangażowania elementów sił zbrojnych, tworzy to doskonałe środowisko dla działania sił specjalnych. Konflikt asymetryczny cechuje się bowiem niejasnym określeniem aktorów, metod działania i celowości ich prowadzenia, nieprzestrzeganiem norm prawnych itd. Wzrost występowania konfliktów asymetrycznych był w nauce przewidywany już od dawna. Ponadto eksperci wojskowi oraz analitycy wywiadu dopatrywali się intensyfikacji poziomu konfliktów określanych mianem asymetrycznych, przyjmując za uzasadnienie fiasko interwencji zbrojnej w Somalii w latach 1992–1995³. Prognozy te zdały się potwierdzać, gdy w ramach debaty nad przyszłą naturą konfliktu pojawił się termin wojny czwartej generacji (*Fourth-generation Warfare*, 4GW), definiowanej właśnie jako wojna asymetryczna czy złożona⁴. W ujęciu praktycznym wszystkie założenia teoretyczne postulowane przez ekspertów, jak i odniesienia do misji w Somalii znalazły potwierdzenie w naturze konfliktu i sposobie działań w ramach misji w Afganistanie czy Iraku.

Rodzaje prowadzonych operacji

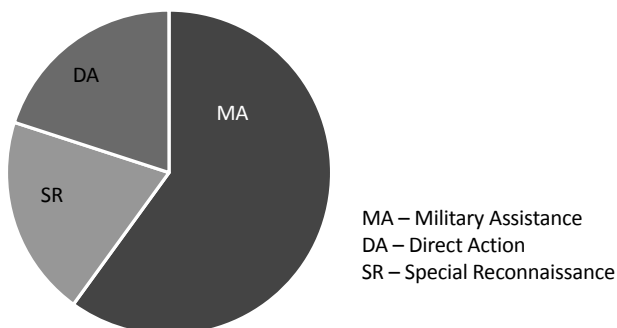
Siły specjalne mogą być w pełni zaangażowane w działania o charakterze stabilizacyjnym w ramach wszystkich trzech podstawowych obszarów swojej aktywności: akcji bezpośrednich (DA), rozpoznania specjalnego (SR) oraz wsparcia militarnego (MA).

² Zob. Raymond Thomas III, „PRISM” 2016, vol. 6, nr 3: *Special Operations in a Chaotic World*, s. 3.

³ Zob. J.B. White, *Some Thoughts on Irregular Warfare: A different Kind of Threat*, „Studies in Intelligence” 1996 (wersja jawna), vol. 39, nr 5.

⁴ Zob. F.G. Hoffman, *Thinking about Future Conflict: Preparing for the Full Spectrum*, „Marine Corps Gazette” 2014, vol. 98, nr 11, s. 10–19; R.A. Johnson, *Predicting Future War*, „Parameters” 2014, vol. 44, nr 1, s. 65–76.

Rysunek 1. Poziomy aktywności sił specjalnych w odniesieniu do trzech podstawowych metod działania na obszarze po zakończeniu konfliktu asymetrycznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: R. Haddick, *Improving the Sustainment of SOF Distributed Operations in Access-Denied Environments*, The JSOU Press, MacDill Air Force Base, FL 2016, s. 11 (JSOU Report 16-2).

Rysunek 1 ukazuje proporcje zachodzące pomiędzy trzema podstawowymi sposobami prowadzenia operacji specjalnych w odniesieniu do aktywności SOF na obszarze, na którym ustał konflikt o charakterze asymetrycznym, natomiast wszystkie jego pochodne wciąż determinują procesy stabilizacyjne w regionie. Operacje o charakterze akcji bezpośrednich i rozpoznania specjalnego występują w znacznie mniejszym stopniu – dominuje zaangażowanie polegające na wsparciu militarnym.

Akcje bezpośrednie (DA) wymagają od żołnierzy sił specjalnych katalogu unikatowych zdolności. Częstotliwość prowadzenia takich akcji w sytuacji operowania sił specjalnych po zakończeniu konfliktu spada zdecydowanie w porównaniu do sytuacji działania SOF w realiach konfliktu zbrojnego. Nie oznacza to jednak, że operacje tego typu nie występują. Szybkie, dynamiczne i nagłe uderzenia, operacje o charakterze kinetycznym mogą być wymierzone przeciwko kluczowym liderom, grupom czy elementom infrastruktury przeciwnika. Aktywność przeciwnika oparta na działaniach o charakterze skrytym, dywersja, sabotaż mają zdecydowanie negatywny wpływ na obecność i aktywność komponentu sił zbrojnych na teatrze działań. Operacje specjalne w ramach akcji bezpośrednich, prowadzone w synchronizacji z aktywnością innych rodzajów sił zbrojnych w ramach procesów stabilizacyjnych, mogą w bardzo istotny sposób wspomóc całościowy plan kampanii oraz przeciwdziałać wymienionym zagrożeniom.

Działanie prowadzone w ramach rozpoznania specjalnego (SR) cechuje uniwersalny charakter. Rozumieć przez to należy konieczność wykorzystywania SOF zarówno w trakcie, jak i po ustaniu konfliktu na danym terenie. W sytuacji obecności sił specjalnych na obszarze po zakończeniu działań zbrojnych wciąż istnieje konieczność pozyskiwania informacji o aktywności i zamiarach strony przeciwnej. Asymetryczność występuje w zasadzie w przypadku każdego konfliktu zbrojnego, zawsze zaobserwować można dysproporcje sił i środków pomiędzy walczącymi stronami. Obecność tego rodzaju sił zbrojnych na teatrze działań w odniesieniu do charakteru asymetryczności koreluje nie na płaszczyźnie dysproporcji sił, lecz środków stosowanych

przez przeciwnika. Przewaga SOF wynika z położenia nacisku na człowieka jako najważniejszego elementu czy wręcz „narzędzia” do prowadzenia operacji⁵. Tak sformułowane podejście jest cechą charakterystyczną sił specjalnych. Zasady określane mianem „SOF Truths” wynikają bowiem nie tylko z doświadczenia bojowego, ale przede wszystkim ze specyfiki operacji specjalnych i wyszkolenia operatorów. Zaangażowanie sił specjalnych w kampanie prowadzone przez elementy CIMIC⁶, InfoOps⁷ czy PsyOps⁸ może również stanowić cenne źródło informacji związanych z kluczowym personelem, nastrojami, morale, infrastrukturą czy aktywnością przeciwnika.

Operacje wsparcia militarnego (MA) stanowią najważniejszy aspekt zaangażowania sił specjalnych na obszarze po wygaśnięciu konfliktu. Proces stabilizacji takiego obszaru związany jest przede wszystkim z przywróceniem kontroli państwa. Stabilizacja musi stworzyć warunki do odbudowania państwowej administracji i infrastruktury. Jest to długi, złożony i trudny proces, angażujący wiele instytucji państwowych i prywatnych, wojskowych i cywilnych na wielu płaszczyznach. Jedną z nich jest proces odbudowy zdolności państwa dla utrzymania porządku publicznego, zwalczania przestępczości i obrony granic. Zasadniczym zadaniem realizowanym obecnie przez siły specjalne w ramach MA jest przede wszystkim szkolenie sił zbrojnych (ich wybranych elementów) w zakresie uzyskania zdolności do prowadzenia zadań policyjnych, zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego, zwalczania terroryzmu itd.⁹. Również polskie Wojska Specjalne od wielu lat są bardzo mocno zaangażowane w operacje o charakterze MA na terenie Afganistanu oraz Iraku¹⁰. Wsparcie w ramach procesu szkolenia w wymienionych obszarach wymaga przygotowania personelu, przestrzegania zasad bezpieczeństwa przekazywania wiedzy z zakresu taktyk, technik i procedur oraz weryfikacji uzyskanych efektów szkolenia. Siły specjalne mają duże doświadczenie w omawianym obszarze. Zakres zadań, do których SOF przygotowuje szkolone elementy sił zbrojnych, weryfikowany jest poprzez współuczestnictwo szkolonych jednostek w ramach prowadzonych operacji zarówno z obszaru DA, jak i SR. Szkolenie sił państwa gospodarza w omawianych obszarach daje możliwość uzyskania efektu synergii – po osiągnięciu odpowiedniego poziomu wyszkolenia, pozwala na wspólne prowadzenie przynajmniej niektórych operacji specjalnych na danym teatrze.

Tak pojmowana rola i miejsce SOF w ramach operacji MA wskazuje na konieczność bliskiej współpracy pomiędzy siłami specjalnymi a wojskami konwencjonalnymi. Operacje specjalne zawsze wpisują się w plan szerszej kampanii i stanowią jej ważny element, ale co istotne – nie jedyny. Warto zauważyć że aktywność SOF w omawianym

⁵ Pierwsza z pięciu fundamentalnych zasad, którymi powinny kierować się formacje tego typu, brzmi: „Ludzie są ważniejsi niż sprzęt”, zob. *SOF Truths*, USSOCOM Fact Book 2018, s. 57, <https://www.socom.mil/FactBook/2018%20Fact%20Book.pdf> [dostęp: 20.12.2018].

⁶ CIMIC – Civil-Military Cooperation – Współpraca Cywilno-Wojskowa.

⁷ InfoOps – Information Operations – Operacje Informacyjne.

⁸ PsyOps – Psychological Operations – Operacje Psychologiczne.

⁹ Zob. L. Neville, *Special Operations Forces in Afghanistan*, Osprey Publishing, Oxford 2008; idem, *Special Operations Forces in Iraq*, Osprey Publishing, Oxford 2008.

¹⁰ Stan na dzień 3.07.2018; zob. *Polscy komandosi szkolą antyterrorystów w Afganistanie*, Polska Zbrojna, 21.11.2015, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/17771?t=polscy-komandosi-szkola-antyterrorystow-w-afganistanie> [dostęp: 20.12.2018].

obszarze rośnie – zarówno pod względem liczby prowadzonych szkoleń, jak i powierzchni terenów, za które siły specjalne odpowiadają. Wydarzenia ostatnich lat – aktywność tzw. Państwa Islamskiego, państwa upadłe w Afryce, kryzys uchodźczy czy wreszcie militarna aktywność Federacji Rosyjskiej – stawiają przed siłami specjalnymi nowe wyzwania. SOF muszą być gotowe na nie odpowiedzieć, a także szkolić w tej kwestii siły sojusznicze. Zdolności w obszarze MA muszą być budowane nie tylko na poziomie poszczególnych państw członkowskich, ale też na szczeblu Sojuszu Północnoatlantyckiego. Docelowo, w ramach NATO, siły specjalne mają być zdolne do szkolenia w obszarach związanych z budowaniem przywództwa państwa na różnych szczeblach, zarządzania informacją, kreowania narzędzi państwowych w celu stabilizacji regionu po opuszczeniu terenu przez siły stabilizacyjne, budowania świadomości w kierunku poszanowania prawa międzynarodowego i praw człowieka, przejrzystości budowanych mechanizmów państwowych¹¹. Analiza powyższych zapisów pozwala sądzić, że SOF mają stać się jeszcze ważniejszym narzędziem polityki nie tylko poszczególnych państw, ale również całego Sojuszu – służącym do realizacji bardzo konkretnych celów w aspekcie kreowania polityki międzynarodowej, wyraźnie odmiennych od klasycznie rozumianych operacji kinetycznych, z którymi siły specjalne są często identyfikowane. Interoperacyjność cechująca ten rodzaj sił zbrojnych przejawia się nie tylko w jego zdolności i konieczności realizacji zadań wraz z siłami konwencjonalnymi (czy na ich korzyść), lecz również w elastycznym podejściu do zadań z zakresu MA oraz bardzo szerokiego spektrum problematyki, jaką docelowo mają się w przyszłości zajmować siły specjalne w ramach wsparcia misji stabilizacyjnych lub pokojowych. Należy pamiętać, że SOF są relatywnie tanim narzędziem – nakłady finansowe związane z ich obecnością na teatrze działań są niewielkie w porównaniu do efektów.

Analiza współczesnych konfliktów i ich skutków w postaci konieczności obecności na danym terenie sił pokojowych czy stabilizacyjnych wskazuje, że rola sił specjalnych będzie wzrastać. Wsparcie militarne, jako jedna z form prowadzenia operacji przez SOF, daje możliwości oddziaływania na wielu płaszczyznach funkcjonowania państwa i – co ważne i często podkreślane – wpływa na stabilizację sytuacji i wzrost poziomu bezpieczeństwa nie tylko w granicach obszaru/państwa, na terytorium którego jest prowadzone. Oddziaływanie wsparcia militarne ma charakter regionalny, czasami dotyczy kilku aktorów państwowych danego regionu: podnoszenie poziomu bezpieczeństwa i zdolności funkcjonowania jednego państwa ma zdecydowany wpływ na państwa sąsiednie i odzwierciedla się w poziomie ich bezpieczeństwa.

Podsumowanie

Zgodnie z przedstawioną analizą siły zbrojne odgrywają istotną rolę w procesie stabilizacji i odbudowy obszarów pokonfliktowych. Ich zadaniem jest przede wszystkim stworzenie warunków, w jakich za bezpieczeństwo na danym obszarze

¹¹ *NATO Special Operations Forces Military Assistance Handbook, 1st Study Draft*, NATO Special Operations Headquarters, July 2014, s. 14, <http://istc-sof.org/wp-content/uploads/2016/11/MAHandbook.pdf> [dostęp: 20.12.2018].

odpowiedzialność będą mogły przejąć siły lokalne. Oznacza to nie tylko pomoc dla miejscowej ludności czy realizację doniosłych celów politycznych, ale leży też w dobrze rozumianym interesie wojska, które będzie mogło być zastąpione przez wyszkolonych przez siebie ludzi. Dlatego obszary prowadzenia operacji specjalnych (akcje bezpośrednie, rozpoznanie specjalne i wsparcie militarne) znajdują swoje odzwierciedlenie nie tylko w operacjach *stricte* bojowych, ale również w misjach o charakterze stabilizacyjnym. Praktyka wskazuje, że głównym obszarem aktywności sił specjalnych w misjach o charakterze niebojowym jest wsparcie militarne i należy przyjąć, że tak będzie również w najbliższej przyszłości. Biorąc zaś pod uwagę liczbę miejsc, w jakich konieczna jest interwencja międzynarodowa, można przypuszczać, że siły specjalne będą prężnie rozwijane jako efektywne narzędzie, którym mogą posługiwać się rządy. Z ich perspektywy zaangażowanie SOF ma bowiem wiele zalet, m.in.:

- stosunkowo niskie koszty oraz straty własne, co jest istotne dla gospodarki i sytuacji politycznej państwa wysyłającego;
- możliwość pełnego wykorzystania posiadanych unikatowych zdolności i realizacji przy tej okazji celów politycznych, np. poprzez budowę relacji z siłami zbrojnymi stabilizowanego państwa;
- spełnienie oczekiwań partnerów międzynarodowych, kierowane siły mają bowiem charakter elitarny, a tym samym wypełniają luki kadrowe, braki w wyszkoleniu i kulturze użycia wojska w misjach zagranicznych.

Znaczenie sił specjalnych jako narzędzia stabilizacji na obszarach pokonfliktowych *Streszczenie*

W artykule podjęto próbę przedstawienia roli, jaką odegrać mogą siły specjalne operujące na obszarach pokonfliktowych. Specyfika tego rodzaju sił narzuca odmienne definiowanie takiego obszaru. Wojska Specjalne pojawiają się bowiem na teatrze działań dużo wcześniej, przed wystąpieniem widocznych symptomów konfliktu, i opuszczają go zazwyczaj jako ostatnie. Tekst jest syntezą dostępnych nielicznych materiałów, dostępnej wiedzy (wyłącznie jawnej) oraz uwag własnych autora co do zadań stojących przed Wojskami Specjalnymi w ramach prowadzenia operacji w opisywanym specyficznym środowisku.

Słowa kluczowe: Wojska Specjalne, siły specjalne, obszary pokonfliktowe, akcje bezpośrednie, rozpoznanie specjalne, wsparcie militarne

The role of the Special Operations Forces as a stabilization tool in post-conflict areas *Abstract*

The article is an attempt to indicate the role that can be played by the Special Operations Forces operating in post-conflict areas. The specificity of this kind of forces imposes a different definition of the area understood as a post-conflict area. Special Operations Forces appear in the theater of war far before the appearance of the visible symptoms of conflict and they are usually the last ones to leave the place. The text is a synthesis of a few available materials, available knowledge (unclassified solely) and the author's own comments

on the tasks facing the Special Operations Forces in the course of conducting operations in the described, specifically dedicated environment.

Key words: Special Operations Forces, special forces, post-conflict areas, direct actions, special reconnaissance, military assistance

*Значение сил специальных операций в качестве
инструмента стабилизации в постконфликтных регионах*
Резюме

В статье предпринято попытку указать роль, которую могут играть силы специальных операций, действующие в постконфликтных регионах. Такого рода вооруженные силы действуют в специфических условиях. Специальные войска проводят операции на данной территории еще до появления видимых симптомов конфликта, и, обычно, уходят с ней последними. Исследование представляет собой синтез доступных, немногих материалов, информации из открытых источников и собственных размышлений автора о задачах, стоящих перед специальными войсками во время проведения операций в постконфликтных регионах.

Ключевые слова: силы специальных операций, спецназ, постконфликтные регионы (районы), прямые действия, разведка, военная поддержка